

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертацію Цзен Тао
«Образ Китаю в європейському музичному мистецтві: жанрово-стильові аспекти»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 17.00.03 – музичне мистецтво

Дисертація п. Цзен Тао звернена до проблеми, яка в останні десятиліття стає провідною у багатьох наукових сферах сучасного гуманітарного знання, – до проблеми взаємодії культур на векторі Схід↔Захід та ключової ролі мистецтва як чинника цієї взаємодії. Активним суб’єктом світового процесу міжкультурної комунікації традиційно виступає європейське музичне мистецтво, представники якого впродовж минулого століття свідомо вкорінюють світоглядні концепти східної культури в контекст європейського музичного твору, формуючи таким чином свій “особливий тип цілісності” (В. Біблер) – символічне уособлення погляду митця на світову художню спадщину як на об’єкт цілісної інтерпретації. Духовні спектри східної культури, зокрема поезії, інспірюють стильові пошуки багатьох українських композиторів різних поколінь – Б. Лятошинського, І. Белзи, А. Рудницького, В. Балтаровича, Л. Грабовського, Лесі Дичко та інших. Очевидно назрілими є питання розробки концептуальних підходів до вивчення генезису транскультурних інтенцій у творчості європейських композиторів різних національних шкіл як необхідної сфери осмислення власних позицій у глобальному процесі міжкультурного діалогу. Суттєві кроки до розв’язання цих питань здійснюються в дисертації п. Цзен Тао, мета якої полягає в теоретичному обґрунтуванні жанрово-стильових модифікацій втілення образу Китаю в європейському музичному мистецтві кінця XVII – XX ст.

У осередді наукових пошуків дисертанта перебуває поняття образу країни, в оптиці якого поетапно розкриваються взаємозв’язки процесів європейського осянення культури Китаю та шляхів опосередкування його світоглядної системи, символіки, образотворчого, театрального, поетичного й музичного мистецтва у творчості європейських композиторів різних

національних шкіл. Фрагментарність музикознавчої розробленості поняття образу країни, яким у багатьох сучасних наукових сферах оперують на рівні теоретичного, психологічного, геополітичного, соціологічного, культурологічного підходів, доводить своєчасність поняттєвих ініціатив у дисертації н. Цзен Тао, зокрема, у визначенні поняття образу країни в музичному мистецтві, трактованого автором як “символічне відображення іншої культурно-стилічної традиції актуального для конкретного часового проміжку комплексу її семантичних ознак та міфологізованих стереотипів через модифікацію комплексу світоглядно-філософських, морально-етичних, естетичних, образно-стильових та специфічно музичних (етнічних, жанрових, ритмоітонаційних і тембрових) засобів” (с. 5). Запропонована автором дефініція образу країни привертає увагу передусім вичерпністю музикознавчого визначення складно структурованого динамічного об’єкта як цілісного художнього феномена, адже тут закладені як змістовні номінації його основних структурних елементів, так і методологічні орієнтири їх системного вивчення. Відтак сформульована в дисертації н. Цзен Тао музикознавча дефініція образу країни є, по суті, редукованою моделлю даного дослідження, загальний принцип побудови якого задекларований автором як “хронологічно систематизоване співвіднесення соціокультурних та образно-стильових процесів” (с. 6).

Автор ставить перед собою та згодом успішно долає непросте завдання простежити в глобальному історичному масштабі системну еволюцію образу Китаю у проскії на переконливу кількість вокальних та музично-сценічних творів європейських композиторів різних генерацій та національних шкіл. Тому основні завдання дослідження передбачають створення хронології якісних видозмін образу Китаю в європейській культурі та виявлення типових для конкретного часового періоду та актуальних у контексті індивідуального стилю композитора специфічних моделей образу країни, втілених “у взірцях різноманітного музичного мистецтва європейської традиції, інспірованого образністю Китаю, його філософсько-світоглядною

системою, культурою, художніми явищами” (с. 9). Таке широке коло завдань зумовлює необхідність залучення багатопланового міждисциплінарного наукового апарату й розбудованої категоріальної системи, що забезпечує потужне методологічне підґрунтя послідовного інтегрування основних положень дисертації з методичними напрацюваннями інших наук – історії, культурології, естетики, філософії, соціології, мистецтвознавства, літературознавства, синології та ін.

Слід підкреслити, що фактично перша в українському музикознавстві системна розробка типологічних моделей образу Китаю з точки зору їх втілення в європейському музичному мистецтві, здійснена в дослідженні п. Цзен Тао, суттєво позначається на критеріях наукової новизни дисертації.

На основі узагальнення системних ознак образу країни автор формує хронологію модифікацій образу Китаю в європейській культурі (підрозділ 1.2.), виокремлюючи такі його іпостасі, як казково-міфологічний, утопічний, європоцентричний, колоніальний та конвергентний Китай. Розпізнавання перелічених моделей та їх образно-стильових модифікацій на різних історичних етапах культурного життя Європи дозволяє автору прослідкувати еволюцію мотивації та методів опосередкування китайської тематики в музичному мистецтві європейських композиторів – від залучення зовнішніх ознак орієнタルної стилізації та екзотичної умовності в музично-театральних жанрах доби рококо й класицизму, послідовного привнесення принципів програмності, тембральної семантики, фактурних і ладових експериментів у сферу інструментального мистецтва XIX ст., через романтичну ідеалізацію та сецесійне переосмислення автентичного музично-тематичного матеріалу – до відтворення у XX ст. світоглядних моделей, постулатів даосизму, театральної традиції, системи символів у музично-сценічних, хорових, камерно-вокальних, симфонічних жанрах.

Вокальна спрямованість дисертації п. Цзен Тао визначає в ній також і інший – літературоцентричний принцип організації досліджуваного матеріалу, що, у свою чергу, утворює внутрішні тематичні цикли в

композиції дисертаційного тексту. Різноманіття літературних моделей образу Китаю та взірців їх жанрово-стильового втілення в національних музично-сценічних та камерно-вокальних композиціях розкривається у дисертації при розгляді вокальних жанрів на тексти-стилізації авторів-європейців (підрозділ 2.1.), виявленні рис *chinoiserie* у європейській музично-сценічній традиції (підрозділ 2.2.) та, зокрема, у контексті порівняльного аналізу одноіменних опер “Гуранdot” Ф. Бузоні й Дж. Пучіні, що подаються в дисертації як показові приклади полярності індивідуальних трактувань одного сюжету, інтерпретованого з різних позицій театральної естетики та світоглядних інтенцій (підрозділ 2.3.).

Аспекти конвергенції світоглядних установок Заходу і Сходу осмислюються автором при розгляді музичних інтерпретацій поетики Китаю (розділ 3), яка приваблює європейських митців “транскультурним універсалізмом образності й тематики, афористичністю, системою символів, лаконізмом і влучністю комплексу виразовості” (с. 129). Ідучи шляхом мистецьких прочитань давньокитайської поезії, представлених у європейській літературній традиції подвійними, вільними та професійними перекладами, автор аналізує вокальну й хорову творчість європейських композиторів крізь призму німецькомовних перекладів-переспівів Ганса Бетге (підрозділ 3.1.), вільних перекладних текстів іншими мовами (підрозділ 3.2.) та висвітлює аспекти індивідуальних трактувань символіки образності й філософського змісту поетики Китаю, втілених у сюїтних камерно-вокальних творах та вокально-хорових композиціях з рисами поемності та сонатності, інспірованих поетичними перекладами фахівців-синологів (розділ 4).

У цій частині дисертаційної роботи п. Цзен Тао слід відзначити наукову сумлінність автора у вивченні німецькомовних, франкомовних, англомовних оригінальних текстів та версій поетичних перекладів китайської поезії, широко представлених у Додатках поряд з нотними прикладами, що загалом привносить у дисертаційний текст риси енциклопедичності.

Дисертація містить також цікаві приклади власне авторських підрядкових перекладів віршів поетів танського періоду, на жаль, поодинокі порівняно з кількістю зачучених у роботі подвійних перекладів. Натомість більш активна робота п. Цзен Тао в цьому напрямку розширила би спектр компаративних потенцій аналізу вокального твору, а також надала б позиції автора виразно пощукового, особистісного характеру.

Завершують дисертацію розгорнуті висновки, які об'єднують різні стратегії узагальнення результатів дослідження та підсумовують спостереження єволюції процесу відображення образу Китаю в європейському музичному мистецтві кінця XVII – XX ст.

Віддаючи належне науковій вагомості ретельно виконаного дослідження, все ж неможливо відійти від бажання поставити автору ряд уточнюючих запитань, закономірних уже в силу самої постановки проблеми міжкультурного діалогу, а саме:

1. У багатьох предметних сферах сучасної гуманістики, де активно розробляється категорія образу країни, дискутується питання стосовно помилкового вживання понять “образ” та “імідж” як тотожних. З огляду на відсутність у дисертаційному тексті демонстрації останнього поняття названої пари, хотілося б уточнити позицію автора щодо диференціації понять “образ країни” та “імідж країни”, яке він застосовує, зокрема, на с. 39 дисертації.

2. У дисертації наводяться численні й доречні приклади стильових перетинів музичного та візуального видів мистецтва. Вельми цікаві спостереження з цього приводу автор висловлює при аналізі музичних композицій початку ХХ століття, який “зnamенує синтезування оновленої стилістики *chinoiserie* та модерну...” (с. 155). Які, на думку п. Цзен Тао, іконографічні риси модерну, запозичені з китайської каліграфії, вжиткового мистецтва, живопису, знаходять аналогії в європейському музичному мистецтві, зокрема, на рівні мовно-стильових виразових засобів?

Проте висловлені побажання та зауваження в жодному випадку не впливають на загальне, вельми позитивне враження від кандидатської дисертації п. Цзен Тао. Названа праця є оригінальним та цілісним науковим дослідженням, що свідчить про зрілість аналітичного мислення дисертанта, ґрунтовність наукового підходу до теми. Дослідження образу Китаю в європейському музичному мистецтві суттєво розшириТЬ міждисциплінарну сферу сучасного українського музикознавства, а також відкриє перспективні шляхи подальших наукових пошуків у галузях філософії музики, музичної культурології, інтерпретології та виконавського музикознавства. Зміст автореферату дисертації та публікацій за темою дослідження відповідає її основним положенням.

Враховуючи все вищесказане, вважаю, що дисертація Цзен Тао «Образ Китаю в європейському музичному мистецтві: жанрово-стильові аспекти» відповідає вимогам ДАК України до кандидатських дисертацій, а її автор цілком заслуговує присудження наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 17.00.03 – музичне мистецтво.

Кандидат мистецтвознавства, доцент,
доцент кафедри музичної україністики
та народно-інструментального мистецтва
Прикарпатського національного
університету ім. В. Стефаника

Л. М. Опарик

